

Handläggare
Josefin Lokvist
Telefon: 08-50812197

Till
Södermalms stadsdelsnämnd
21 mars 2024

Narkotikautredningen - Vi kan bättre! Kunskapsbaserad narkotikapolitik med liv och hälsa i fokus (SOU 2023:62)

Remiss från Kommunstyrelsen KS 2024/120

Förvaltningens förslag till beslut

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Sammanfattning

Narkotikautredningens slutbetänkande (SOU 2023:62) överlämnades till regeringen i oktober 2023. Syftet med utredningen har varit att säkerställa att narkotikapolitiken är förenlig med kraven på evidensbaserad vård, beprövad erfarenhet och skademinimering samt att den anpassas till nutidens och framtidens utmaningar. Utredningen innehåller ett antal förslag som bland annat rör förebyggande arbete, skadereducering, bättre samverkan kring berörda myndigheters insatser och kunskapshöjande insatser.

Förvaltningen är positiv till utredningens slutsatser och förslag om att ändra målet för narkotikapolitiken som helhet från ett samhälle fritt från narkotika till ett samhälle med minskade skador av narkotika. Utredningen har fokuserat på att förbättra hälsan och livet för de som använder narkotika och menar att det inte finns ett motsatsförhållande mellan en restriktiv narkotikapolitik och ett skadereducerande förhållningssätt. Det är viktigt att brukare i behov av stöd och/eller insatser erhåller kunskapsbaserad vård som är utformad i samråd med den enskilde.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har remitterat ärendet Narkotikautredningen – Vi kan bättre! Kunskapsbaserad narkotikapolitik med liv och hälsa i fokus (SOU 2023:62) till Södermalms stadsdelsnämnd för yttrande senast 5 april 2024. Ärendet har även remitterats till stadsledningskontoret och socialnämnden samt till stadsdelsnämnderna Farsta, Hägersten-Älvsjö och Järva.

Ärendet

Den 24 mars 2022 gav regeringen i uppdrag åt särskild utredare att föreslå hur en fortsatt restriktiv narkotikapolitik kan kombineras med ett effektivt narkotikaförebyggande arbete, en god missbruks- och beroendevård som innehåller insatser för skademinimering samt insatser för att ingen ska dö till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar. Syftet med utredningen är att säkerställa att narkotikapolitiken är förenlig med kraven på evidensbaserad vård, beprövad erfarenhet och skademinimering, samt att den utvecklas och anpassas till nutidens och framtidens utmaningar. Narkotikautredningens slutbetänkande (SOU 2023:62) överlämnades till regeringen i oktober 2023.

Utredningen innehåller ett antal förslag som bland annat rör förebyggande arbete, skadereducering, bättre samverkan kring berörda myndigheters insatser och kunskapshöjande insatser. Nedan redogörs för de områden och förslag som främst berör kommunernas/socialtjänstens ansvarsområden.

Hög dödlighet vid skadligt bruk eller beroende av narkotika
Utredningen föreslår att regeringen antar ett program för att minska dödsfall till följd av narkotika- och läkemedelsförgiftningar samt kompletterar visionen med en konkret målsättning om att dödligheten ska ha minskat med minst 20 procent från 2022 års nivå fem år efter införandet av programmet. Vidare bör Socialstyrelsen ges i uppdrag att analysera utvecklingen och situationen samt mandat att leda genomförandet och uppföljningen av ett nationellt program.

Förebyggande och hälsofrämjande arbete och insatser
I utredningen föreslås att Folkhälsomyndigheten ges i uppdrag att utifrån befintligt kunskapsläge utveckla ett målgruppsanpassat kunskapsstöd med kvalitetskriterier i förebyggande arbete samt genomföra utbildningar om kunskapsstödet på regional nivå. Vidare föreslås att den pågående satsningen för ökat föräldrastöd som genomförs av Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd fortsätter. Syftet är att utveckla en jämlik och ökad tillgång till stöd i föräldraskapet samt att aktivt verka för att fånga upp de föräldrar som har störst behov. Det narkotikaförebyggande arbetet ska stärkas genom att regeringen även antar ett särskilt program för att förebygga narkotikaanvändning hos barn och unga som kompletterar gällande ANDTS-strategi. Länsstyrelserna bör ges i uppdrag att stödja kommunerna i införandet av programmet.

Regioner och kommuner uppmanas att:

- Prioritera samordningen av det förebyggande arbetet mellan olika områden och skapa en stabil struktur.
- Säkra kunskap om narkotika, risk- och skyddsfaktorer samt hälsoeffekter i primärvården.
- Säkra rutiner för upptäckt, tidiga insatser och rutiner för vidareremittering i primärvården.
- Möjliggöra forskning och utveckling om metoder för att förebygga ogynnsam utveckling hos barn och unga
- Långsiktigt stärka strukturen för arbetet med tidiga samordnade insatser till barn och unga (TSI).
- Genomföra satsningar att skapa meningsfull fritid och sysselsättning för barn och unga.
- Integrera ett ANDTS-förebyggande perspektiv i det lokala föreningslivet.

Vård- och stödinsatser vid skadligt bruk eller beroende

Utredningen föreslår att Socialstyrelsen ges i uppdrag att bidra med ett kunskapsstöd om hur ungdomsmottagningar kan nå unga med riskbruk och att regeringen avsätter särskilda medel inom omställningen till god och nära vård till upptäckt, tidiga insatser och effektiv samverkan mellan primärvård och specialiserad beroendevård.

Regioner och kommuner uppmanas att:

- Inom sina verksamheter tydliggöra hälso- och sjukvårdens ansvar för att behandla barns och ungas skadliga bruk eller beroende av narkotika, särskilt barn- och ungdomspsykiatri, samt att gemensamt samordna strukturen.
- Implementera befintliga kunskapsstöd, och genom regionala riktlinjer, stöd och ersättningsmodeller styra mot en minskad förskrivning av narkotikaklassade läkemedel och en utveckling av ändamålsenligt stöd till patienter.

Socialtjänstens insatser

I utredningen föreslås att Socialstyrelsen ges i uppdrag att dels kartlägga olika typer av boendeformer utifrån olika lagstiftningar (exempelvis socialtjänstlagen (2001:453), SoL, och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, för personer med skadligt bruk eller beroende, dels utreda behovet av vägledning inom området för att skapa mer enhetlig tillämpning av regelverket i Sverige. I arbetet ska särskilt beaktas hur boende för personer med samtidigt skadligt bruk eller beroende och våldsutsatthet kan säkerställas.

Kriminalvården

Utredningen föreslår att Kriminalvården ges möjlighet att kalla regionen och/eller kommunen till så kallad samordnad verkställighetsplanering. Om det finns behov av vård- och stödinsatser efter frigivningen ska det framgå vilken huvudman som övertar ansvaret efter verkställighetstidens slut.

Regioner och kommuner uppmanas att:

- Fortsätta arbetet med att utveckla samordnade individuella planer (SIP). Regionerna och kommunerna ska kompenseras ekonomiskt för det nya åtagandet att delta i samordnad verkställighetsplanering med Kriminalvården.

Skadereducerande insatser

Utredningen föreslår att Socialstyrelsen ges i uppdrag att revidera de nationella riktlinjerna för vård och stöd vid missbruk och beroende så att de avspeglar den uppdaterade definitionen, samt att föreslå metoder och arbetssätt i enlighet med detta. Vidare föreslås att regeringen avsätter medel för att stimulera kunskapsutveckling inom området skadereducering och lågtröskelverksamheter så att kommuner och regioner, samt om möjligt även statliga aktörer, forskningsaktörer och civilsamhälle, kan genomföra och utvärdera pilotverksamheter och samverkansformer för att stärka det skadereducerande arbetet.

Regioner och kommuner uppmanas att:

- Utöka utbudet av lågtröskelverksamheter som kan erbjuda flera skadereducerande och hälsofrämjande insatser samtidigt.

Anhörigas situation

I utredningen föreslås att regeringen tydliggör socialtjänstens ansvar för stöd till anhöriga till en person med skadligt bruk eller beroende av narkotika.

Regioner och kommuner uppmanas att:

- Inkludera anhöriga till personer med skadligt bruk eller beroende i de regionala överenskommelserna inom området skadligt bruk eller beroende.

Insatser för att öka kunskap och kompetens

Utredningen föreslår att Socialstyrelsen får ett tydligare och samlat ansvar för genomförande av de nationella ANDTS-målen (alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar) om vård, stöd och skadereducering med anknytning till Socialstyrelsens verksamhetsområde. Det innebär ansvar för att följa, analysera och rapportera om insatser och utfall i hälso- och sjukvård samt

socialtjänst avseende skadligt bruk eller beroende. Vidare ska myndigheten vara stödjande och pådrivande i förhållande till berörda aktörer. Socialstyrelsen bör också ges i uppdrag att genomföra en förstudie om behov av och förutsättningar för kunskapsförstärkning om skadligt bruk eller beroende för personal inom hälso- och sjukvården och vid behov socialtjänsten, samt föreslå hur relevanta utbildningar med fokus på fortbildning kan utformas. Vidare föreslås regeringen tydliggöra insatser inom området stöd, vård och skadereducering vid skadligt bruk eller beroende i överenskommelser med SKR.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts i stadsdelsdirektörens stab- och kansli i samverkan med sociala avdelningen. Ärendet har behandlats i förvaltningsgruppen och pensionärsrådet den 11 mars 2024.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen är positiv till utredningens slutsatser och förslag om att ändra målet för narkotikapolitiken som helhet från ett samhälle fritt från narkotika till ett samhälle med minskade skador av narkotika. Utredningen har fokuserat på att förbättra hälsan och livet för de som använder narkotika och menar att det inte finns ett motsatsförhållande mellan en restriktiv narkotikapolitik och ett skadereducerande förhållningssätt. Det är viktigt att brukare i behov av stöd och/eller insatser erhåller kunskapsbaserad vård som är utformad i samråd med den enskilde. Utredningen innehåller förslag som syftar till ökad samordning och att forskning och utveckling bidrar till en ökad kunskap inom det förebyggande arbetet inom både hälso- och sjukvård och socialtjänst. Den betonar vikten av förebyggande insatser för barn och unga och att tidigt upptäcka och erbjuda stöd för alla åldersgrupper. Det är positivt att utredningen särskilt lyfter fram satsningar på att skapa meningsfull fritid och sysselsättning för barn och unga som en förebyggande insats.

Det är också positivt att Socialstyrelsen föreslås få ett ökat uppdrag och tydligare mandat att arbeta med uppföljning, analyser och att föreslå åtgärder när det gäller vård och stöd till personer med en beroendeproblematik. En sammanhållande och drivande aktör skulle ge bättre förutsättningar för ökad samverkan mellan myndigheter, regioner, kommuner och civilsamhället. Utredningen föreslår även att bland annat Kriminalvården ska kunna sammankalla vårdgivare inom kommuner och regioner för en samordnad planering vilket skulle öka möjligheter att fånga upp individer som annars riskerar ett fortsatt skadligt bruk eller beroende av narkotika.

Förvaltningens erfarenhet är att det finns behov av boenden av lågtröskelkaraktär för kvinnor vilket behöver beaktas i ett förändringsarbete. Förslaget om att regioner och kommuner ska öka och tillgänglighet av fler lågtröskelverksamheter som kan erbjuda samordnade skadereducerande och hälsofrämjande insatser är viktigt men det behöver finnas tillgängligt för alla målgrupper och med en geografisk närhet.

När det gäller personer med funktionsnedsättning med skadligt bruk eller beroende av narkotika saknas särskilda boenden med kunskap om målgruppen. Istället blir andra boendeformer aktuella där många gånger kunskap om funktionsnedsättning inte är lika god. Förvaltningen är därför positiv till förslaget om en kartläggning av olika boendeformer utifrån både LSS och SoL.

Förvaltningen välkomnar förslaget om fortsatta satsningar på skadereducerande verksamheter. Samtidigt finns utmaningar i att berörda huvudmän gemensamt driver förändringsarbete och det är angeläget att ekonomiska styrmedel och nationella riktlinjer tar hänsyn till detta. Vidare anser förvaltningen att geografisk placering av vårdinrättningar, boenden och annat stöd behöver tas i beaktande i kartläggning och fortsatt planering. En koncentration av olika vårdinrättningar, boenden och ideella aktörer kan vara fördelaktigt men utifrån ett tillgänglighetsperspektiv skapar det sämre förutsättningar att skapa en tillgänglig och likställd vård för alla. Även från ett individperspektiv kan stora koncentrationer av verksamheter skapa andra problem, exempelvis är kopplingen till uppkomsten av öppna drogscener tydliga och kan försvåra för individer som vill minska sitt missbruk.

Barnrättsanalys

Förvaltningen uppfattar att förslagen i utredningen kan medföra positiva konsekvenser för barn. Många av utredningens förslag syftar till förbättrad tillgång till och kvalitet av vård och stöd för personer med ett skadligt bruk eller beroende av narkotika. Bättre vård och stöd kan även innebära positiva konsekvenser såväl för barn och unga med ett eget skadligt bruk och beroende som för barn som har en förälder eller annan vårdnadshavare med ett skadligt bruk eller beroende. Förslagen kring förebyggande arbete kan bidra till att färre barn och unga exponeras för narkotika och riskerar ett framtida skadligt bruk eller beroende. Detta är förenligt med artikel 33 i barnkonventionen som handlar om att skydda alla barn från narkotika.

Jämställdhetsanalys

Förvaltningen uppfattar att förslagen i utredningen kan ge positiva effekter för den aktuella målgruppen, oavsett om de är kvinnor eller män. En vidare jämställdhetsanalys genomförs därför inte.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar tjänsteutlåtandet till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Alexandra Wynn
Stadsdelsdirektör
Södermalms
stadsdelsförvaltning

Maria Klemets Hellberg
Avdelningschef
Södermalms
stadsdelsförvaltning

Bilagor

1. Betänkandet - Vi kan bättre! Kunskapsbaserad narkotikapolitik med liv och hälsa i fokus (SOU 2023:62)

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Alexandra Wynn, Stadsdelsdirektör	2024-03-05
Maria Klemets Hellberg, Avdelningschef	2024-03-04